

DE LES ENCUNYACIONS CAROLINGIES A L'AUTONOMIA MONETÀRIA

M. CRUSAFONT i SABATER
Anna M. BALAGUER

La moneda és un signe de sobirania.

Gairebé podríem dir que n'és un dels signes més evidents. Semblaria doncs normal que en assajar d'escatir l'origen d'una nació sobirana, en aquest cas la catalana, hom hagués posat una particular atenció a la qüestió monetària.

Quan parlem, però, de moneda la norma és l'anormalitat i així dins les anàlisis i celebracions del mil·lenari el tema monetari ha estat pràcticament del tot negligit. Es tracta d'un costum atàvic que ja feu dir a Bonnassié que els treballs històrics dels especialistes han estat tradicionalment «menyspreats o ignorats pels historiadors d'ofici».¹

La història de la moneda aporta, però, dades fonamentals i és per això que, de persistir aquesta actitud el resultat no pot ésser altre que unes síntesis mancades, quan no del tot errònies.

Nosaltres només desitjem que aquesta trobada d'historiadors que ara clou, i que potser hauria d'haver precedit, les celebracions del mil·lenari, pugui ésser l'excepció de tan funesta norma i potser l'inici d'un treball futur que contempli la necessitat de les col·laboracions interdisciplinars.

1. Bonnassié, P., *Catalunya mil anys enrera*, v. I, Barcelona, 1979, p. 14.

Des la darrera síntesi del tema de la moneda catalana comtal, deguda a Joaquim Botet i Sisó i que aviat complirà un segle, les novetats, tan materials com documentals han estat importants. Assajarem de traçar les línies més destacades pel que fa al període d'arrancada dels amonedaments comtals, és a dir, l'espai temporal que s'inicia amb la intervenció carolíngia i que es clou amb l'afermament i generalització dels amonedatges comtals autònoms.²

Essent encara inèdita la Tesi Doctoral d'un de nosaltres (AMB), que ofereix una nova visió sobre la qüestió potser serà convenient de plantejar-ne aquí els trets més importants, tot aprofundint en els aspectes que es refereixen a l'adquisició de l'autonomia monetària.³

L'inici de les amonedacions carolíngies a Catalunya

La intervenció directa dels exèrcits francs i el manteniment d'un domini carolíngi als comtats catalans orientals, determinà un fet diferencial respecte als altres regnes cristians peninsulars: l'inici de les emissions monetàries en dates molt més reculades.

2. Botet i Sisó, J., *Les monedes catalanes*, v. I, Barcelona, 1908.

3. Balaguer, A. M., *Història de la moneda dels comtats catalans*. Tesi doctoral llegida el mes de juny de 1989 a la Universitat Autònoma de Barcelona. Diferents aspectes del tema havien estat treballats amb anterioritat per nosaltres. Balaguer, A. M., «Primeres conclusions en l'estudi de la moneda catalana comtal», *I Simposi Numismàtic de Barcelona*, v. II, Barcelona, 1979, pp. 297-330; *ibid.*, «El problema de la localització de la Roda visigoda», *Acta Numismàtica*, 13, Barcelona, 1983, pp. 109-118; *ibid.*, «Troballes de moneda carolíngia a Catalunya», *Gaceta Numismàtica*, 74-75, Barcelona, 1984, pp. 143-146. Balaguer, A. M.-Crusafont, M., «Els diners de Berenguer Ramon I, una important troballa en els límits del Vallès», *Arrahona*, 13, Sabadell, 1982, pp. 41-52; *ibid.*, *Estudi preliminar de la troballa de monedes comtals a Orrius* (Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 2), Barcelona, 1983. Crusafont, M., «Nou diner de Barcelona, atribució a Ramon Berenguer I», *Acta Numismàtica*, VI, Barcelona 1976, pp. 131-139; *ibid.*, «Nou tipus carolíngi de Barcelona, de Carles el Calb. El diner de Barcelona fins Ramon Berenguer I», *II Simposi Numismàtic de Barcelona*, Barcelona, 1980, pp. 47-56; *ibid.*, «Tipo inèdit de Carlomagno de la ceca de Roda», *Acta Numismàtica*, 13, Barcelona, 1983, pp. 125-136. Crusafont, M.-Balaguer, A. M., «La moneda catalana comtal», *L'Avenç*, 34, Barcelona, 1981, pp. 44-51. Crusafont, M.-Balaguer, A. M.-Puig, I., «Els comtats catalans, les seves encunyacions i àrees d'influència. Corpus», *I Simposi Numismàtic de Barcelona*, v. I, Barcelona, 1979, pp. 377-508. Crusafont, M., *Numismàtica de la Corona Catalano-Aragonesa medieval (785-1516)*, Madrid, 1982, entre altres. Vid. també Feliu Montfort, G., «Las ventas con pago en moneda en el condado de Barcelona hasta el 1010», *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, V, Barcelona, 1971.

Aquest fet, que és una conseqüència immediata de l'adscripció d'aquests comtats a l'imperi carolingi era ben conegut, però no hi havia pas unanimitat quan a la cronologia de les primeres emissions. Així si bé hi havia acord quan a l'existència d'emissions en temps de Lluís el Pietós (814-840), hom dubtava si aquestes havien estat les primeres o bé calia considerar també encunyacions en temps de Carlemany (768-814). L'existència d'uns tipus de diners a nom de Carles i amb monograma KAROLVS, igualment emprats per Carlemany i per Carles el Calb (840-877) obria la disjuntiva sobre la seva atribució i, de retop, sobre la data inicial de les emissions en terra catalana.

Diferents «classificadors» abonaven una o altra atribució, sense arguments en que basar-la, fins que Botet plantejà la primera hipòtesi raonada: Els diners havien d'ésser de Carles el Calb perquè durant el seu regnat ens consta que es batia moneda i perquè d'haver estat batuts per Carlemany haurien dut el títol imperial. Recordem que Barcelona (de la qual hi ha exemplars de diners) havia estat conquerida l'any 801, quan ja Carlemany havia estat coronat emperador.⁴

Diferents dades, no considerades per Botet, algunes per no haverles conegut i d'altres perquè han aparegut amb posterioritat ens han menat a abandonar aquesta hipòtesi i a decantar-nos per l'atribució a Carlemany. D'una banda, ja Grierson mostrà que les amonedacions amb titulació imperial de Carlemany havien d'ésser probablement posteriors al 812, data en que la seva titulació li fou reconeguda per l'emperador de Bizanci o, en qualsevol cas, posteriors al 806. Això destruïa el principal argument negatiu de Botet i Sisó.⁵ La descoberta d'uns òbols a nom de Carles, de tipologia diferent a la dels monogrames i clarament atribuïbles a Carles el Calb justificava les cites d'encunyacions trobades per Botet sense necessitat d'atribuir-li els monogrames.⁶ Mancava encara un argument de caràcter positiu, que ens donà la troballa a Duurstede de diners del tipus de monograma, dada anterior a Botet, però que aquest autor degué desconèixer. Efectivament, les troballes de Duurstede, estudiades per Coster⁷ han

4. Vid. discussió a Crusafont, M., «Tipo inédito de Carlomagno...», op. cit.

5. Grierson, P., «Monney und coinage under Charlemagne». *Variorum reprints: Dark Age Numismatics*, Londres, 1979, núm. XVIII.

6. Crusafont, M., «Nou tipus carolingi...», op. cit.

7. Coster, L. de, «Restitution de quelques monnaies a Charlemagne», *Revue Numismatique Belge*, 1852. Vid. bibliografia completa de la qüestió a M. Crusafont, «Tipo inédito de Carlomagno...», op. cit.

estat un dels criteris més emprats per a separar els monogrames entre Carlemany i Carles el Calb, atès que la ciutat fou posseïda per Carlemany i no pas per Carles el Calb i havent-hi, a més, una destrucció de la ciutat pels vikings durant el regnat de Lluís el Pietós.

És clar, doncs, que Carlemany va encunyar moneda a Catalunya, en els tallers de Girona, Roses,⁸ Empúries i Barcelona i aquestes emissions són posteriors al 793, data en què aquest sobirà va adoptar el tipus de monograma, tot augmentant el pes del diner, que va passar de 1,3 grams a 1,7.

Els amonedaments de Carlemany i de Lluís el Pietós, s'ajusten als paràmetres de les altres monedes carolíngies, essent només una mica més febles de pes les de Carlemany, potser per tractar-se d'amonedaments de campanya. També la seva factura els fa completament homologables als diners emesos en les altres seques franques.

Carles el Calb i l'inici de l'autonomia

Les lluites per la successió que sotraguejaren el regnat de Lluís el Pietós no feren més que agreujar-se a la seva mort. Aquesta situació de lluites interiors afavorí la disgregació dels territoris i l'usurpació de les regalies. Els comtats catalans, situats en una zona extrema de l'imperi, degueren comptar amb una situació òptima per a iniciar la via vers la seva independització.

Trobem, pel que fa a la moneda, canvis importants.

En primer lloc, els òbols de Carles el Calb, recentment descoberts s'aparten novament de la metrologia establerta per Carlemany i retornen al pes feble d'abans de la reforma del 793. Aquest procés també es produirà a altres tallers del reialme franc, però en cronologies molt més tardanes. També el tipus d'aquests òbols és singular, mantenint les estampes del temps de Lluís el Pietós, la qual cosa ens fa pensar en una emissió dels principis del regnat de Carles. També la factura és molt més tosca, potser perquè ara són obra de gravadors del país.⁹

Vers el 862 consta la donació del terç de la moneda de Bar-

8. El taller de Rodda no fou conegut de Botet per al tipus de monograma. Vid. Crusafont, M., «Tipo inédito de Carlomagno...», op. cit.

9. Grierson ha mostrat que dins l'organització carolíngia cal considerar l'existència de moneders ambulants que obririen els encunyats de diferents tallers. Vid. *Dark Age...*, op. cit.

celona al bisbe Frodoí (episodi mal interpretat per Botet i aclarit per Abadal),¹⁰ que fou confirmada per Lluís de Quec (877-879) l'any 877.¹¹

Quines conseqüències portà per a la moneda barcelonina la cessió del terç del benefici a Frodoí? En principi no n'havia de portar cap, ja que aquesta dotació era la usual del comte, però tenim fonamentades raons per pensar que aprofitant les confuses circumstàncies del moment Frodoí feu ja alguns passos vers l'apropiació de la moneda.

D'una banda no coneixem pas, per a cap taller català monedes que responguin a les disposicions de l'Edicte de Pitres del 864, que restablí el tipus del monograma. Aquest fet no és únic de Catalunya i ja Grierson assenyala que les disposicions d'aquest edicte tingueren ben poc efecte a l'àrea aquitano-septimana.¹² De l'altra, hi ha els tipus que Botet considera de transició i situa a principis del segle XI, que porten tipus propis (un monograma de difícil identificació i sense paral·lel en el mon franc) i són a nom d'un rei Carles.¹³ No fa molts anys foren descoberts dos exemplars de tipologia semblant, però de factura molt tosca i que eren a nom d'un rei Lluís. ¿Podrien ésser les emissions de Frodoí emeses a nom de Carles el Calb i Lluís el Quec i per tant en els períodes 862-877 i 877-879? Això ens allunyaria de la cronologia proposada per Botet, ja que l'episcopat de Frodoí abraça l'espai 861-890, però sembla que hi ha raons per a poder-ho suposar.

D'una banda, aquestes amonedacions, de factura rústega i equiparable a la dels òbols de Carles el Calb sembla també producte de gravadors del país, menys experimentats que els carolíngis i que sovint disposaven les llegendes de forma retrògrada, fet insòlit a la moneda franca. Es tracta, doncs, d'un producte fet per unes altres mans. En canvi, la seva llei és alta, tant en l'òbol de Carles el Calb com en aquestes amonedacions.¹⁴ Això

10. Botet creia en una donació a Bernat per Carles i una altra a Frodoí per Lluís el Quec. En realitat es tracta d'una donació i la seva confirmació, ambdues a Frodoí. Vid. Abadal, R. d', *Els diplomes carolíngis a Catalunya*, v. I, Geneve, 1926-1850, pp. 68-71. Vid. també Crusafont, M., *Numismàtica de la Corona...*, op. cit., p. 29, on s'assenyala també un altre cas paral·lel.

11. Abadal, *Els diplomes...*, op. cit., p. 68.

12. Grierson, P., «The GRATIA DEI REX coinage of Charles the Bald». *Charles the Bald: Court and Kingdom*, BAR. 101, Oxford, 1981, pp. 39-51.

13. Un de nosaltres (MCS) havia proposat la identificació del monograma amb el túmul de santa Eulàlia, descoberta per Frodoí. Vid. *Numismàtica de la Corona...* op. cit., p. 31.

14. L'anàlisi de l'òbol de Carles el Calb ens donà un percentatge d'un 90'3 per cent de plata pura, és a dir, un 94 per cent de plata fina. Vid. Crusa-

aboga per la seva antigor ja que al llarg del segle x i segons ens revela la troballa de Fécamp, la major part dels amonedaments de derivació carolíngia baixen sensiblement de llei.¹⁵

Recentment hem pogut trobar una altra dada que sembla confirmar les nostres suposicions. En estudiar una petita troballa d'origen incert veiérem que associava un diner i un òbol molt desgastats del tipus barceloní de transició amb altres diners carolingis regulars, amb conservacions molt millors.¹⁶ És molt probable que aquest conjunt, aparegut a la península, fos d'origen català ja que els tallers carolingis representats eren propers: Arles, Tolosa (2 exemplars), els 2 de Barcelona i un únic exemplar allunyat, del taller de Péronne, prop d'Amiens. El més interessant d'aquest conjunt és la cronologia dels tipus que acompanyaven els diners barcelonins i que, segons Prou¹⁷ corresponen als següents regnats:

Diner de Tolosa de Carles el Gras	(884-887)
Diner de Tolosa d'Eudes	(887-898)
Diner de Peronne d'Eudes	(887-898)
Diner d'Arles de Lluís el Cec, rei de Provença	(887-928)

L'excel·lent conservació del diner d'Eudes de Tolosa no ens permetia pas d'allunyar l'amagatall del tresor de la data 898, de la mort d'aquest rei, mentre que el desgast dels exemplars barcelonins mostrava que havien circulat llargament. Tot concorda, doncs, per a pensar en emissions del temps de Frodoí (861-890). L'extrema raresa dels exemplars a nom de Lluís, dels quals només coneixem dos exemplars, s' avindria bé amb la brevíssima durada del regnat de Lluís el Quec (887-879) i encara el període segueix essent relativament breu si afegim el regnat del seu fill Lluís III (879-882). Els exemplars a nom de Carles, en canvi, emesos al llarg dels nou anys restants de Carles el Calb i qui sap si represos encara amb Carles el Gros (884-887) són força més abun-

font, M., «Nou tipus carolíngi...», op. cit., p. 48. El tipus de transició fou analitzat per Salat i diu que és de plata fina és a dir d'un 96 per cent de plata pura. Salat, J., *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña*, Barcelona, 1918, p. 182.

15. Dumas, F., *Le trésor de Fécamp*, Paris, 1971.

16. Crusafont, M., «Consecuencias de dos hallazgos de monedas catalano-carolingias de transición», *Melanges offertes au Dr. J. B. Colbert de Beaulieu*, 1987, pp. 227-234.

17. Prou, M., *Les monnaies carolingiennes*, Paris, 1892.

dants i han aparegut sovint en troballes a Catalunya. Hi ha, doncs, evidència de 15 diners i de quatre òbols, totalitzant així 19 exemplars enfront dels 2 de Lluís.

Potser cal, finalment, posar en relació aquesta probable emissió monetària de Frodoí, un personatge ben notable i prou capaç de prendre tals iniciatives, amb un episodi força obscur.

Ens referim al *post-scriptum* d'una lletra tramesa per Carles el Calb als barcelonins i que Abadal situa el 877. Aquest afegit, escrit en lletra diferent, diu que el rei tramet deu lliures de plata a Frodoí per a que pugui reparar la seva església.¹⁸

L'afegit, amb lletra diferent ja feu sospitar d'una interpolació posterior, potser del segle x. Tant Calmette com el mateix Abadal s'inclinen a creure, però, que ha d'ésser autèntica i potser escrita pel mateix rei.¹⁹

Hem de dir que ens costa de creure que Carles el Calb «s'oblidés» de mencionar la donació de deu lliures d'argent a la carta, potser dictada a un secretari i que llavors ho afegís ell mateix. No ho diem pel fet de si Carles el Calb sabia o no escriure, detall que no sabem si és conegut, sinó perquè deu lliures no son pas poca cosa, sinó que representen en aquest temps una veritable fortuna.

Cal tenir present que la renovació del tipus prevista per l'Edicte de Pitres, dictat pel mateix Carles el Calb, es feia també per a renovar tota la moneda circulant i substituir-la per la del nou tipus que s'hi disposava. Dancs bé, cada taller monetari va rebre, per a poder portar a terme aquesta renovació *cinc lliures* de plata, és a dir, la meitat de la xifra ara cedida a Frodoí.²⁰

Tenint en compte aquest factor, la importància de la xifra en aquell moment, es fa també difícil de creure que Carles el Calb que enmig de grans dificultats, es dirigia aquell mateix any a Itàlia a menar la guerra, pogués desprendre's tan feliçment d'una quantitat important per a obres pietoses.

L'autenticitat de l'afegit i, per tant, de la donació, sembla, doncs, poc versemblant. Ara bé, quin sentit tindria interpolar aquest text al segle x? Una interpolació que comportés una carta de propietat d'una terra o d'un immoble tindria sentit de falsificar-lo *a posteriori*, però d'una donació en efectiu només té objecte en el mateix moment. Dit d'altra manera, la única explica-

18. Abadal, R. d', *Els diplomes...*, op. cit., v. II, pp. 434-435.

19. Vid. discussió exposada pel mateix Abadal, *ibid.*, p. 434.

20. Grierson, P., «The Gratia Dei Rex...», op. cit.

ció d'un afegit seria que fos fet per un beneficiari d'aquell moment, que es pogués apropiari d'aquesta manera de deu lliures d'argent que potser eren destinades al rei. És evident, doncs, que el principal sospitós d'haver fet l'afegit és el mateix Frodoí, que bé devia tenir fretura d'argent per a endegar les seves encunyacions. És possible que d'aquesta forma Frodoí, potser informat de la mort de Carles el Calb en retornar de la desastrosa campanya italiana, s'apropriés de la part del rei en el benefici de l'encunyació o potser fins i tot d'altres beneficis i que pogués aplicar aquesta suma en noves emissions.

Concloint, sembla clar que Frodoí inicià emissions a Barcelona ran de l'obtenció del terç del benefici de la moneda i que introduí una nova tipologia, primer pas diferencial que es produeix ja a la segona meitat del segle IX. El singular post-scriptum del 877 fa pensar si la usurpació de la part reial fou ja un fet en aquella ocasió o des d'aquella ocasió.

El dret de moneda dels comtes catalans

Que els comtes catalans fossin cautelosos a l'hora d'apropriar-se de drets sobirans com ara el de moneda no s'ha pas d'atribuir a un excés de legalisme. Amenaçats pel poder andalusí d'una banda, no podien pas mostrar-se massa arrogants amb l'encara poderós imperi carolingi. És probablement per això que, per a llençar-se per una via que varen prendre igualment molts altres senyors dins l'imperi en davallada, es preocuparen de cercar alguna fórmula de cobertura.

Sembla que el mecanisme més usual fou fer passar o apropiar-se del pas per mans eclesiàstiques del dret o de part del dret de moneda, potser per a amparar-se amb el poder papal i qui sap si fins i tot en algun cas amb la seva adquisència. Viatges a Roma no en mancaren pas.

És ben significatiu que l'intermedi episcopal ens aparegui de forma tan reiterada. A Barcelona sabem que la moneda passa a mans del comte en data indeterminada. Aquest té la moneda en feu del bisbe, com ens ho revela un document del temps de Ramon Berenguer III, confirmant-nos així la realitat dels drets inicials episcopals.²¹

Per a Vic i Girona tenim sengles donacions del comte al bisbe,

21. El document és del 1131. Botet, *Les monedes...*, op. cit., v. I, p. 54.

amb la reserva, per part del comte de poder rependre l'emissió en el cas de Girona. Sembla l'establiment d'un període de «cobertura» episcopal que, de fet, acabarà revertint també en el comte molt més tard.

El cas més transparent és el de Besalú. La feblesa del dret monetari del comte es fa ben evident quan diu, l'any 1075, que té la moneda *en feu o benefici de Deu, del Sant Arbre de la Creu i de Santa Maria*.²² També ens informa que el comte Guillem el Gros (1020-1052) havia donat la moneda del comtat a l'església de Santa Maria, però que ara ell la recuperava en feu, tot cedint el delme a perpetuïtat. Aquest document és en bona consonància amb els tipus monetaris avui coneguts de Besalú que comencen presentant tipus exclusivament eclesiàstics i acaben amb el nom del comte Bernat, que correspon a Bernat II (1052-1082), que és el que escriu el document esmentat. Bé que només disposem de dades fragmentaries cal consignar el viatge de Bernat Tallaferro a Roma el 1016 i la condició de tributari de la Santa Seu (cent mancusos d'or anyals) que Bernat II adquireix o manté. Tot plegat suggereix que es tracta de pagaments per a legitimar drets dubtosos.

Dins aquest context resulta ben singular la donació de la moneda del comtat d'Ausona feta per Carles el Senzill al comte barceloní Guifred Borrell vers el 898-911, segons deducció d'un document posterior. Efectivament, segons Jean Lafaurie, especialista en aquest període, no és coneguda cap donació reial del dret de moneda a un comte en tot l'àmbit carollíngi, havent-hi en canvi donacions a bisbes. Seria aquest un cas únic? La menció sembla sospitosa, dins un document que té altres aspectes poc clars com comentarem més endavant.²³

Els drets sobirans del comte Sunyer (911-954)

L'any 934 el comte Sunyer de Barcelona-Ausona-Girona donà al bisbe i Església de Girona el terç del benefici de la moneda del comtat, tot reservant-se el dret de fabricar-la en el futur, tot pagant el dit terç al bisbe.²⁴

Aquest document és transcendent per diferents motius.

22. Ibid., p. 112.

23. Lafaurie, J., «Le trésor monétaire du Puy», *Revue Numismatique*, París, 1952, pp. 59-169.

24. Botet, *Les monedes...*, op. cit., p. 90.

D'una banda, sembla poder deduir-se que en aquesta data el comte barceloní disposa ja de la moneda de Barcelona. Efectivament, havent llegat el seu pare la de Vic el bisbe respectiu seria ben absurd que ell cedís ara la de Girona sense haver-se abans assegurat la possessió de la de Barcelona, ja que llavors restaria sense cap mena de moneda. Si encaixem l'amonedatge de transició dins el període de Frodoí (861-890), és clar que Frodoí mateix durant el seu episcopat o algun beneficiari posterior, dins les dates esmentades, ha d'haver convertit la donació del terç feta per Carles el Calb en la possessió de la totalitat, certament per usurpació.

L'altre fet importantíssim és que Sunyer disposa *totalment* de la moneda de Girona i que cedint el terç al bisbe actua com ho havien fet els sobirans amb els comtes o bisbes que regien un comtat, als quals els era atribuïda aquesta part del benefici monetari.

La prova, però, que el comte Sunyer es creu o actua amb plena possessió de la moneda de Girona és que afirma també que si la volgués alienar indemnitzaria al bisbe amb el terç del preu de venda. És clar que si el comte es creu amb dret de vendre o alienar la moneda es perquè la considera totalment seva.

Aquesta forma d'actuació sembla contrastar amb l'anterior de Guifred Borrell, ja que en donar la moneda de Vic proclama la necessitat de recaptar un precepte de confirmació del rei franc. Aquesta donació té però, com hem dit, punts poc clars.

La dubtosa donació de Guifred Borrell

L'any 912 el comte Guifred Borrell lega a l'Església i als bisbes de Vic el terç del benefici de la moneda del comtat d'Ausona. No es tracta en aquest cas d'una donació del comte sinó d'un llegat testamentari. Fins aquí res d'anòmal. Si analitzem amb detall el document apareixen les qüestions que porten a dubtar de les veritables intencions del comte.

No es tracta d'un document redactat pel comte sinó pels seus marmesors. Existeixen dos redactats datats amb més d'un mes de diferència, el primer signat per la comtesa vídua i pel comte Sunyer i l'altre signat per tots els marmesors. En el primer redactat *no hi consta la donació de la moneda*, ni tampoc de l'an-

terior donació que havia rebut el comte del rei carolingi. En el segon redactat sí que hi consta la donació i ara signen els altres marmesors, és a dir, el bisbe de Vic, justament el beneficiari i el vescomte de Vic.²⁵

Què havia succeït? O bé el comte successor i la comtesa vídua es resistien a acceptar la voluntat dictada per Guifred Borrell o bé el bisbe, ajudat del vescomte es valia de la seva condició de marmesor per a adquirir el terç del benefici de la moneda.

Essent tan difícil de creure, pel que hem dit abans que existís una donació del rei carolingi a favor del comte, que hauria estat un cas únic, tot sembla indicar que el redactat final té poc a veure amb la voluntat del comte i que és el resultat d'una transacció: el bisbe obté el terç del benefici, la qual cosa obliga a dir que Guifred Borrell tenia la moneda, cosa que és justificada amb una imaginària donació. Sunyer i la vídua degueren imposar la condició de la confirmació com a última fórmula de resistència, potser confiant que mal la podria obtenir el bisbe sobre la base d'una donació inexistent.²⁶

Certament que la confirmació no ha aparegut pas. Abadal la creu existent, donant per bona una alusió que hi fa el bisbe Arnau de Malla l'any 1104 i situant la confirmació en el regnat de Lluís el Transmarí i vers el 938.²⁷

Certament, l'afirmació del bisbe Malla mereix poc crèdit ja que fa aquesta argumentació per defensar-se de la petició dels Montcades a una part del dret de moneda. D'altra banda, l'existència d'aquest precepte carolingi no és pas invocat en les confirmacions papals del dret de moneda dels bisbes de Vic, recaptades els anys 1150 i 1254 davant les amenaces de recuperació brandides pels comtes de Barcelona ni tampoc en els documents confirmatoris de Ramon Berenguer del 1038 i de Pere I el 1196. Situats davant l'amenaça de perdre el dret de moneda sembla

25. Junyent, Eduard, *Diplomatari de la Catedral de Vic*, segles IX-X, Vic, 1980, pp. 51-55. Junyent ja s'adona que «la qüestió del terç de la moneda de Vic trobà dificultats per part de la comtesa vídua Garsenda i del comte Sunyer» (ibid. p. 52).

26. També podria pensar-se en una situació de mutu acord en el sentit de admetre la cessió al bisbe, però no creient-la legal la comtessa i Sunyer que acordessin la falsa clàusula de la donació anterior com a cobertura. Per a major tranquil·litat de la família comtal que, d'alguna manera certificava l'existència d'aquest document, s'hi hauria afegit la condició de la confirmació carolíngia que així els exculparia del tot. Fa pensar en aquesta hipòtesi el fet que també la comtesa vídua invoqui la donació de les terres del comtat en altra ocasió i per propi interès. Abadal, *Els diplomes...* op. cit., v. II, p. 375.

27. Abadal, R. d' *Els diplomes...*, op. cit., v. I, p. 300-301.

inversemblant que els bisbes no haguessin esgrimit, si l'haguessin tingut, un precepte carolingi de donació o de confirmació del dret.

En resum, doncs, ni el document de Lluís el Transmarí ni la donació de Guifred Borrell semblen ésser altra cosa que el resultat d'una pugna per la moneda vigatana, portada pel bisbe de Vic enfront del comte de Barcelona.

La conclusió més important, al nostre entendre és que això treu igualment versemblança a la pretesa disposició de Guifred Borrell en el sentit d'haver de recaptar una confirmació carolíngia, la qual cosa situaba al comte a precari davant el rei carolingi o quan menys demostraba que es sentia sotmès a la seva sobirania.

Conclusió

Ja fa molt de temps que els historiadors han abandonat la idea que la independència del comtats catalans pogués derivar d'un tractat tan absolutament formulari com fou el de Corbeil. Hom s'ha decantat a considerar sempre la independència de fet.

Si acceptem que la moneda és un signe clar de sobirania, és evident que de la moneda disposava, ben lliurement, el comte Sunyer en aquell llunyà 934.

La data 988, que ha estat ben útil com a pretext per a rememorar les nostres arrels, sembla històricament inadmissible.

Podríem invocar encara la donació monetària a Cardona feta per Borrell II el 986, en l'ampliació de privilegis de la Carta de Repoblament i en la que igualment disposa lliurement de la moneda, o fins el testimoni d'Ibn Haian que Almansur s'havia assegurat, en emprendre la seva expedició contra Barcelona l'any 985 que «els barcelonins s'havien separat completament del regne dels francs».²⁸

Aquesta afirmació no indica pas que la data 985 marqui aquesta separació sinó que després d'un període de relativa pau durant Al-Hakam, Almansur repren la via belicosa i, un cop dominats els lleonesos i abans de llençar-se vers els catalans s'assegura del seu deslligament amb els francs.

28. Coll i Alentorn, M., *La marxa cap a la independència de Catalunya (877-988)*, Barcelona, 1989, p. 71.

Es clar, doncs, que els catalans tenien bones raons per fingir un lligam que no existia des de feia molt de temps.

Si la donació de Sunyer del 934 assenyala la seva actuació sobirana, si acceptem la nostra versió de la «donació» del 912 i de la possible usurpació de Frodoí, res ens impediria de poder suposar que fou el mateix comte Guifré el Pilós (878-897) el primer que disposa del dret de moneda plenament.

¿Qui li podria negar llavors al comte Guifré el seu discutit títol de fundador de la nació catalana?²⁹

29. Abadal, R. d', que en diferents treballs tant havia abogat per una data tardana d'independència de fet sembla escurçar distàncies en el recentment publicat *Els temps i el regiment del comte Guifred el Pilós*, Sabadell, 1989. Vid. especialment l'apartat «Les relacions amb els poders exteriors», pp. 85 i ss.